
KŪRYBINGUMO IR KITŲ SU KŪRYBA SUSIJUSIŲ ŽODŽIŲ APIBRĖŽČIŲ DISKURSO ANALIZĖ LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNUOSE

Aurelija Ganusauskaitė

*Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 58, 44248 Kaunas Lietuva
El. paštas: aurelija.ganusauskaite@vdu.lt*

Agnė Blažienė

*Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 58, 44248 Kaunas Lietuva
El. paštas: agne.blaziene@vdu.lt*

Jolita Vveinhardt

*Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 58, 44248 Kaunas Lietuva
El. paštas: jolita.vveinhardt@vdu.lt*

DOI: 10.13165/PSPO-20-24-06

Anotacija. Straipsnio tikslas – aptarti terminų *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas* ir kitų su jais susijusių terminų (*kūryba*, *kūrimas*, *kūriniai*, *kūrėjas*, *kūrybinis*, *kūrybiškas*, *kūrybingas*) darybines reikšmes, išanalizuoti minėtų žodžių apibrėžtis žodynuose ir išsiaiškinti apibrėžimo pateikimo situaciją lietuvių kalbos žodynuose. Mokslininkai bei įvairių sričių praktikai pastaruosius terminus vartoja nesiremami žodynuose pateiktais terminų apibrėžimais, o pasikliauja savo subjektyvia, taip pat kitų mokslininkų darbuose ar žiniasklaidoje dažnai vyraujančia, tačiau ne visuomet teisinga, vieno ar kito termino vartosena. Straipsnyje analizuojama žodžių *kūrybingumas*, *kūrybiškumas* ir kitų su jais susijusių žodžių *kūryba*, *kūrimas*, *kūriniai*, *kūrėjas*, *kūrybinis*, *kūrybiškas*, *kūrybingas* darybiniai ryšiai, taip pat šių žodžių apibrėžtys žodynuose bei žodynuose apibrėžti su šiais žodžiais sudaryti junginiai. Siekiant išsiaiškinti terminų apibrėžimo pateikimo situaciją, naudotas mokslinės literatūros ir žodynų turinio lyginamosios analizės bei apibendrinimo metodai. Tyrimo rezultatai rodo, kad iš veiksmazodžio *kurti* išvesti daiktavardžiai *kūrimas*, *kūryba*, *kūrėjas* ir *kūrinys* turi aiškias reikšmes bei žodynuose pateiktus apibrėžimus, kalbos vartotojui nekyla sunkumų vartojant šiuos žodžius. Būdvardžių *kūrybinis* ir *kūrybiškas* kalbos vartotojams kelia sunkumų dėl panašių ir sunkiai atskiriamų darybinių reikšmių, o šių žodžių apibrėžtys žodynuose vartotojui nepalengvina suvokimo, kurioje situacijoje vartoti šiuos žodžius. Būdvardžių *kūrybiškas* ir *kūrybingas* vartojimas nekelia sunkumų, nes darybinės reikšmės yra aiškiai atskiriamos, tačiau sunkumų kyla vartojant iš šių būdvardžių išvestus daiktavardžius *kūrybiškumas* ir *kūrybingumas*. O žodynuose pateiktos panašios apibrėžtys neleidžia kalbos vartotojui aiškiai suvokti, kurioje situacijoje vartoti šiuos žodžius. Žodynuose pateiktos su *kūryba* susijusių žodžių / terminų junginių apibrėžtys pateikiamos fragmentiškai, žodynuose pateikiama mažuma junginių apibrėžimų, o tai taip pat kalbos vartotojui sukelia sunkumų aiškiai suvokti kaip šiuos junginius taisyklingai vartoti.

Pagrindinės sąvokos: kūrybingumas, kūrybiškumas, kūrybinis, kūrybingas, kūrybiškas.

ĮVADAS

21 amžiuje kūrybingumas jau nebetraukiamas kaip išskirtinis genialumo atributas ar dieviškoji inspiracija, o tampa privilegija darbo rinkoje ir yra pripažįstamas kaip viena iš svarbiausių konkurencingumą užtikrinančių kompetencijų šiuolaikinėje rinkoje tiek individams, tiek organizacijoms. Matomas itin ryškus kūrybingumo fenomeno diskurso postūmis nuo dievams priskiriamų mistifikuojamų galių iki šiandieninės rinkos ekonomikos poreikio kūrybingumo, kaip žmogiškojo išteklių esminio kūrybos ekonomikos resurso.

Kūrybingumo moksliniai tyrimai (Hennessey, Amabile, 2010; Mumford, 2012; Baer, 2016) leido geriau suprasti, kas yra kūrybingumas ir kaip tai pasireiškia mūsų gyvenime. Taigi 21 amžiuje prasidėjus kūrybingumo epochai, šios sąvokos vartojimas būtini be verslo kalboje tapo kasdienybe. Terminas atrodytų lyg ir pakankamai aiškus, tačiau siekiant apibrėžti ir pagrįsti šio konstrukto semantinę reikšmę, susiduriama su akivaizdžia painiava ir vieningo požiūrio nebuvimu (Ganusauskaitė ir kt., 2020). Todėl naujausiuose moksliniuose darbuose viena opiausių problemų – kūrybingumo termino bei konstrukto apibrėžimas.

Esama užsienio autorių darbų (Wehner ir kt., 1991; Plucker ir kt., 2004; Robinson, 2008; Plucker, Zabelina, 2009; Kampylis, Valtanen, 2010; Jordanous, Keller, 2016), kuriuose analizuojamas kūrybingumo konstrukto apibrėžimas, susisteminama kūrybingumo apibrėžimų bei pateikiamų sampratų įvairovė. Eberto (1994) teigimu, terminas „kūrybingumas“ vartojamas taip, tarsi būtų laikomasi bendro sutarimo kaip turėtų būti apibrėžiamas šis konstruktas, tačiau apibrėžtys dažniau būdingos tam tikriems autoriams nei laikomasi vieningo sutartinio požiūrio. Plucker ir kt. (2004) atlikę kūrybingumo apibrėžimų tyrimų meta-analizę, pastebėjo, kad konkretūs apibrėžimai pateikiami skirtingose srityse, tarpusavyje skiriasi ne tik turiniu, bet ir fokusu. Wehner, Csikszentmihalyi ir Magyari-Beck (1991) atlikta turinio analizė taip pat atskleidė esminių terminų nenuoseklumą. Pasak mokslininkų, „reiškiniai, kuriuos apibrėžia žodis „kūrybingumas“, apima daugybę disciplinų ir persipina keliais lygmenimis“ (p. 261). Tyrėjai gvildenantys kūrybingumo fenomeno termino semantinę ir lingvistinę problematiką atkreipė dėmesį, kad nėra vieningos nuomonės tarp skirtingų disciplinų mokslininkų, siekiant apibrėžti patį konstrukta, ir nustatė, jog tarp daugelio kūrybingumo apibrėžimų yra įvairių neatitikimų (Cromptley, 1999). Akivaizdu, kad kūrybingumo sampratos evoliucija priklausė nuo to, kokia sritis buvo nagrinėjama, kas labiau akcentuojama, kokia psichologine ar filosofine koncepcija vadovavosi tyrėjas ir pan. (Ferrari

ir kt., 2009). Tokia gan paini, semantiškai bei lingvistiškai įvairialypė fenomeno sampratos raida, yra aiškių terminų ir apibrėžčių nebuvimo mokslo plotmėje priežastis.

Lietuvos autorių moksliniuose darbuose *kūrybingumo* konstrukto apibrėžimo diskursas ir problematika taip pat išlieka aktualia. Mokslininkai analizuoja tiek šio konstrukto sampratos diskursą (Levickaitė, 2010; Černevičiūtė, Strazdas, 2014), siekia atskleisti kūrybos termino raidą bei etimologiją (Kačerauskas, 2014), gilinasi į *kūrybingumo* termino semantines ir lingvistines problemas, terminų *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas* vartoseną (Daujotytė, 2010; Barevičiūtė 2014), tiek į svetimžodžių *kreatyvus*, *kreatyvinis* ir *kreatyviškas* reikšmes bei vartojimą (Stundžinas, 2015). Trilupaitytė (2014) atkreipia dėmesį į teorines ir praktines kūrybiškumo definicijų problemas bei akcentuoja termino devalvaciją. Vladarskienė (2017) aiškinasi kūrybinių industrijų sąvokos sampratą bei analizuoja realiąją šio ūkio sektoriaus terminų vartoseną ir jų tvarkybos problemas.

Ganusauskaitė ir kt. (2020) įvardijo kūrybingumo apibrėžimo problematiką Lietuvos autorių mokslinėje literatūroje. Autorės akcentuoja, kad Lietuvos mokslininkų darbuose kyla diskusijų tiek dėl paties *kūrybingumo* termino, tiek dėl jo apibrėžimo ir sampratos, kuomet vienareikšmiškai pritariama, kad yra sudėtinga pateikti vieningai priimtina holistinį apibrėžimą. Be to, Lietuvos mokslo darbuose nėra nusistovėjusios vieningos terminų *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas* sampratos, todėl šie terminai dažniausiai vartojami kaip sinonimai, o reikšmės nėra aiškiai identifikuotos. Taip pat nėra aiškiai apibrėžti žodžių junginių apibrėžimai, kyla problemų dėl terminų vertimo, skolinių vartojimo ne tik buitinėje, bet ir mokslinėje kalboje.

Tyrimo aktualumas. Pastebima, kad užsienio ir Lietuvos tyrėjai laikosi skirtingų požiūrių į kūrybingumo fenomeną bei vartoja skirtingas šio konstrukto apibrėžtis, taigi vis dar lieka neatsakytas klausimas: kaip turėtų būti apibrėžiamas kūrybingumo terminas? Akivaizdu, kad Lietuvos mokslinėje literatūroje yra neatitikimų tiek dėl paties termino *kūrybingumas* apibrėžimo ir sampratos, tiek dėl jo vartojimo. Lietuvių mokslininkai vartoja terminus *kūrybingumas*, *kūrybiškumas*, *kūrybinis*. Semantinė šių žodžių prasmė, atsižvelgiant į žodžių priesagas, yra skirtinga, tačiau moksliniuose darbuose ne visuomet to paisoma. O terminai *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas* kartais vartojami net kaip sinonimai.

Termino *kūrybingumas* sampratos ir apibrėžimo problematika kyla iš pamatinio termino *creativity*. Pastarojo apibrėžimas nėra nusistovėjęs ne tik užsienio vadybos krypties

mokslininkų darbuose, bet ir kitose kryptyse, pavyzdžiui, psichologijos, kur šis konstruktas yra mokslinių tyrimų objektas jau ne vieną dešimtmetį.

Problema. Koks yra *kūrybingumo* termino apibrėžimas bei žodžių *kūrybingumas*, *kūrybiškumas*, *kūrybinis* vartojimas semantinė prasme lietuvių kalboje ir kaip kalbos vartotojas turėtų juos atskirti bei vartoti?

Šio tyrimo problema sietina su tuo, jog terminai *kūrybingumas*, *kūrybiškumas*, *kūrybinis* mokslininkų, įvairių sričių praktikų yra vartojami nesiremiant žodynuose pateiktais terminų apibrėžimais, kuriuos lėmė atitinkamo termino darybinė sandara, o pasikliaujama savo subjektyvia, taip pat kitų mokslininkų darbuose ar žiniasklaidoje dažnai vyraujančia, tačiau netikslinga, vieno ar kito termino vartosena.

Straipsnio objektas – terminų *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas* darybos aspektai ir apibrėžtys lietuvių kalbos žodynuose. Atsižvelgiant į tai, kad su minėtais terminais darybiškai yra susijusių kitų terminų (*kūryba*, *kūrimas*, *kūriniai*, *kūrėjas*, *kūrybinis*, *kūrybiškas*, *kūrybingas*), straipsnyje nagrinėtos jų darybinės reikšmės ir apibrėžtys žodynuose.

Straipsnio tikslas – aptarti terminų *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas* ir kitų su jais susijusių terminų (*kūryba*, *kūrimas*, *kūriniai*, *kūrėjas*, *kūrybinis*, *kūrybiškas*, *kūrybingas*) darybines reikšmes, išanalizuoti minėtų žodžių apibrėžtis žodynuose ir išsiaiškinti apibrėžimo pateikimo situaciją lietuvių kalbos žodynuose.

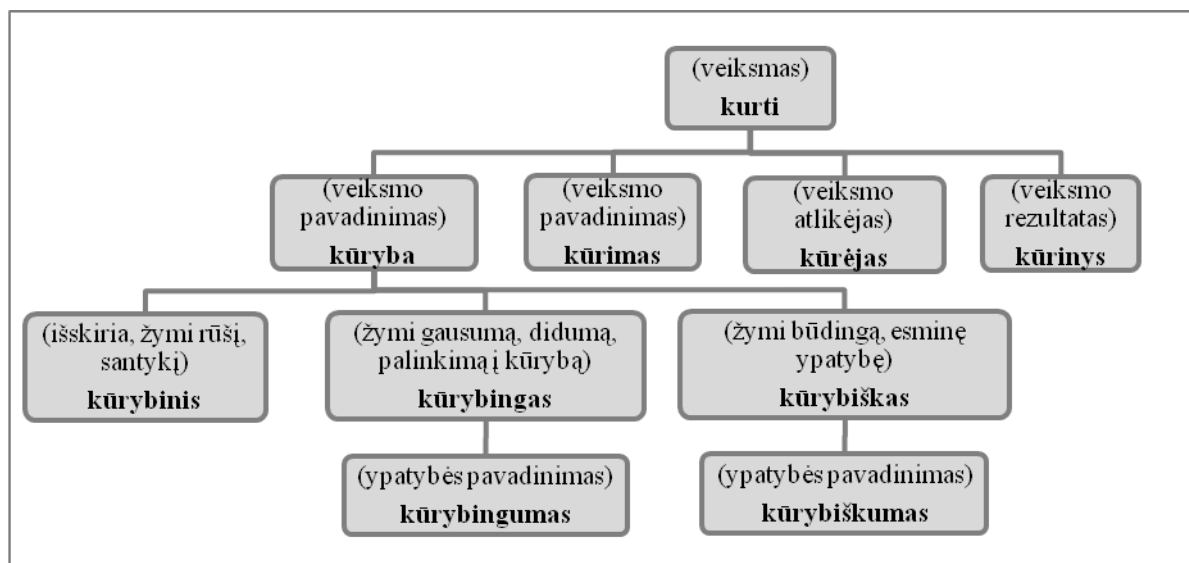
Tyrimo metodai. Tyrimui atlikti taikyti mokslinės literatūros lyginamosios analizės, apibendrinimo metodai. Siekiant išsiaiškinti su kūryba susijusių terminų apibrėžimo pateikimo situaciją, naudotas mokslinės literatūros ir žodynų turinio lyginamosios analizės ir apibendrinimo metodai.

Tyrimo eiga. Pirminis loginis žingsnis yra termino apibrėžties išsiaiškinimas. Vienas iš šaltinių, norint nustatyti mokslininkų apibrėžtą žodžio reikšmę, prasmę yra žodynas. Žodyne ne tik pateikiama žodžio reikšmė, bet ir esama informacijos apie tarimą, darybos aspektus, žodžio ar termino vartojimo sritis, funkciją ir kt. Siekiant tyrimo tikslo, buvo peržiūrėti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įvertinti kalbos taisyklingumo ir terminologijos principus atitinkantys terminų žodynai, pateikti Lietuvos Respublikos terminų banke (www.terminai.vlkk.lt), bibliotekoje prieinami visi bendrosios paskirties ir profesiniai (psichologijos, edukologijos, menų, ekonomikos ir verslo administravimo) žodynai, išleisti nuo 1950-ųjų metų. Taip pat naudotasi Lietuvių kalbos išteklių informacine sistema (<http://lkiis.lki.lt>), Integruotų lietuvių kalbos ir raštijos išteklių informacine sistema

(www.raštija.lt). Žodynų analize siekta nustatyti, kuriuose žodynuose apibrėžti terminai *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas*, kaip juose apibrėžiami minėti žodžiai, kokie apibrėžčių skirtumai, panašumai. Kadangi, kaip toliau parodys analizė, su minėtais terminais darybiškai yra susijusių kitų žodžių, straipsnyje taip pat analizuoti ir aptarti kiti darybiškai tiesiogiai ar per kitus žodžius su *kūrybingumu* ir *kūrybiškumu* susiję žodžiai – *kūryba*, *kūrimas*, *kūriniai*, *kūrėjas*, *kūrybinis*, *kūrybiškas*, *kūrybiškumas*, *kūrybingas*, *kūrybingumas*.

SU KŪRYBA SUSIJUSIŲ ŽODŽIŲ DARYBINIAI RYŠIAI IR DARYBOS FORMANTŲ SUTEIKIAMOS REIKŠMĖS

Prieš nagrinėjant žodyną apibrėžtis, svarbu pagrįsti šiame straipsnyje aptariamų žodžių sąsają su *kūryba*, taip pat nusakyti žodžių darybinius ryšius. Žodžiai *kūryba*, *kūrimas*, *kūriniai*, *kūrėjas*, *kūrybinis*, *kūrybiškas*, *kūrybiškumas*, *kūrybingas*, *kūrybingumas* yra vienaip ar kitaip susiję su veiksmažodžiu *kurti*, kuris yra tiesioginis ar kiek nutolęs pagrindas kitiems iš jo išvestiems žodžiams (1 pav.).

1 pav. Su kūryba susijusių žodžių darybiniai ryšiai

Pateiktame paveiksle atvaizduoti su *kūryba* susijusių žodžių darybiniai ryšiai. Remiantis *Dabartine lietuvių kalbos gramatika* (1996), žodžiai (daiktavardžiai) *kūryba*, *kūrimas*, *kūrėjas* ir *kūrinys* yra išvesti iš veiksmažodžio *kurti*: *kūryba* yra priesagos *-yba* vedinys, *kūrimas* – priesagos *-imas* vedinys, o *kūrėjas* – priesagos *-ėjas* vedinys ir *kūrinys* yra priesagos *-inys* vedinys iš veiksmažodžio *kurti*. Žodžių *kūryba* ir *kūrimas* darybinės priesagos turi abstrakčią reikšmę, kuria įvardijamas veiksmas, procesas. Priesagos *-ėjas* vediniais yra žymimas asmuo

pagal atliekamą veiksmą (*kurti* vs. *kūrėjas*) ar nuolatinį darbą (*siūti* vs. *siuvėjas*). O priesaga *-inys* reiškia pamatiniu žodžiu (*kurti*) įvardytą veiklos rezultatą. Kitaip pasakius, aptarti daiktavardžiai įvardija veiksmą, nusako veiksmo veikėją ir veiksmo rezultatą.

Kiti 1 paveiksle pavaizduoti žodžiai (būdvardžiai) – *kūrybingas*, *kūrybinis*, *kūrybiškas* yra išvesti iš pamatinio daiktavardžio *kūryba*: žodis *kūrybingas* yra priesagos *-ingas*, *-a* vedinys, *kūrybinis* – priesagos *-inis*, *-ė* vedinys ir *kūrybiškas* yra priesagos *-iškas*, *-a* vedinys. Daiktavardinis priesagos *-ingas*, *-a* būdvardis (šiuo atveju) kartu su pagrindine gausumo, didumo gerumo reikšme žymi palinkimą į pamatiniu žodžiu reiškiamą daiktą, pamėgimą ko – *kūrybingas žmogus* „linkęs į kūrybą, daug kuriantis“¹. Daiktavardiniai priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžiai išskiria, žymi rūšį pagal kelias iš daugelio darybinių reikšmių – „gali būti linkęs į daiktą, pasakytą pamatiniu žodžiu“ ar „atliekamas įgyjamas, gaunamas, atsiradęs tuo būdu, kuris pasakytas pamatiniu žodžiu“². Trečiasis daiktavardinis priesagos *-iškas*, *-a* būdvardis žymi pažymimuojamu žodžiu reiškiamo daikto esmę, pamatą, būdingą ypatybę. Pastarosios priesagos (*-iškas*, *-a*) būdvardžiai yra artimi prieš tai aptartos priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžiams ir kartais gali eiti sinonimais: *kūrybinis* ir *kūrybiškas*. Nurodoma, kad „priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžiai žymi išskiriamąją arba rūšinę ypatybę pagal tam tikrą santykį su pamatinio žodžio reiškiamu daiktu, o priesagos *-iškas*, *-a* būdvardžiai, nors kartais žymi daiktų rūšį, bet kartu išlaiko kokybinę reikšmę – rodo būdingas ar esmines daiktų ypatybes. Pavyzdžiui, junginyje *kūrybinis darbas* būdvardis nurodo tik santykį su kūryba, o *kūrybiškas darbas* žymi, kad kūryba sudaro to darbo esmę“³.

Dar du 1 paveiksle pavaizduoti žodžiai, į kuriuos šiame straipsnyje daugiausiai telkiama dėmesio dėl jų nesisteminio vartojimo, – *kūrybiškumas* ir *kūrybingumas*. *Kūrybiškumas* yra priesagos *-umas* vedinys iš būdvardžio *kūrybiškas*, o daiktavardis *kūrybingumas* yra tokios pačios priesagos *-umas* vedinys iš būdvardžio *kūrybingas*. Šie iš būdvardžių su priesaga *-umas* padaryti daiktavardžiai yra ypatybių pavadinimai – reiškia ypatybes, atitrauktas nuo daiktų, kuriems jos yra būdingos, turi abstrahuotą (apibendrintą esminių daikto savybių) reikšmę.

Svarbu susisteminti ir pabrėžti, kas pasakytą, nes tai gali padėti atsakyti į klausimą, kodėl žodžiai *kūrybiškumas* ir *kūrybingumas* daugelyje sričių vartojami nesisteningai, nesilaikant reikšmės apibrėžties, neretai sinonimiškai. Žodžiai, iš kurių padaryti *kūrybiškumas*

¹ *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, Vilnius: Mokslų ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 198.

² *Ibid* p. 212.

³ *Ibid* p. 208.

ir *kūrybingumas*, turi skirtingas reikšmes: žodžiu *kūrybingas* nusakomas į kūrybą linkęs asmuo, o žodžiu *kūrybiškas* apibūdinamas darbas, kurio esmę sudaro kūryba. Iš šių būdvardžių išvedant daiktavardžius naudojama priesaga *-umas*, kuri suteikia ypatybėms *kūrybingas* ir *kūrybiškas* pavadinimus *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas*. Dėl tokio darybos aspekto pastarųjų žodžių reikšmės tampa labai panašios ir tikslus šių žodžių vartojimas galimas tik išmanant darybos formantų reikšmes arba remiantis žodynuose pateiktomis apibrėžtimis. Taigi toliau kitas tyrimo žingsnis turi būti susijęs su šių ir kitų aptartų žodžių apibrėžčių žodynuose analize, siekiant nustatyti, kurie su kūryba susiję žodžiai ir kaip apibrėžiami žodynuose, kaip aptartos darybinių formantų reikšmės atsispindi tų žodžių apibrėžtyse žodynuose.

SU KŪRYBA SUSIJUSIŲ ŽODŽIŲ APIBRĖŽTYS ŽODYNUOSE

Išnagrinėjus žodynus nustatyta, kad žodis⁴ *kūryba* apibrėžtas dvylikoje žodynų (1 lentelė). Plačiausiai žodis apibrėžiamas Aiškinamajame lietuvių kalbos žodyne (2001), kur nurodoma, kad *kūryba* yra „1. kuriamas darbas, kūrimas (meninė kūryba). 2. Kas sukurta (K. Donelaičio kūryba). Darbas – griovimas (atominė energija turi būti ne griovimo ir mirties simbolis, bet techninės pažangos ir kūrybos priemonė)“. Kituose su lietuvių kalba susijusiuose žodynuose (Lietuvių kalbos žodynas, 1962 (VI žodyno dalis); Mokomasis lietuvių kalbos žodynas, 2000; Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1972, 1993, 2000, 2012) pateiktos siauresnės, tačiau tą pačią esmę apimančios, apibrėžtys. Sinonimų žodyne (2002) *kūrybą* siūloma vartoti vietoje žodžio *darbas*, o Antonimų žodyne (2003) nurodoma, kad *kūryba*, *kūrimas* ir *kuriamasis darbas* yra kaip priešprieša *griovimui*, *naikinimui*, *ardymo veiksmui*.

Kaip matyti iš 1 lentelėje pateiktų duomenų, specializuotuose sociologijos, filosofijos, pedagogikos, edukologijos, psichologijos žodynuose *kūryba*, kaip terminas, apibrėžiamas siejant su žmogaus veikla, kuria sukuriamos materialinės ir / ar dvasinės vertybės. Pedagogikos terminų žodyne (1993) pateiktas apibrėžimas yra atkartotas Enciklopediniame edukologijos žodyne (2007), taip pat pastarajame žodyne aptariama, kaip skatinti kūrybinį mąstymą, kokios yra skiriamos kūrybos sritys ir kt.

⁴ Šiame straipsnyje aptariant su kūryba susiję žodžiai yra įvardijami **žodžiais** ir **terminais**. Žodžiais įvardijama tuomet, kai jų reikšmė aiškinama remiantis ne specializuotais lietuvių kalbos žodynais, pavyzdžiui, Dabartinės lietuvių kalbos žodynu, Lietuvių kalbos žodynu. Su kūryba susiję žodžiai vadinami terminais, kai jų apibrėžtys aiškinamos remiantis specializuotais psichologijos, edukologijos, vadybos ar kt. mokslo krypties terminų žodynais.

1 lentelė. Žodžio *kūryba* apibrėžtys žodynuose

KŪRYBA		
1.	1. Kuriamasis darbas, kūrimas (meninė kūryba). 2. Kas sukurta (K. Donelaičio kūryba). 3. Darbas – griovimas (atominė energija turi būti ne griovimo ir mirties simbolis, bet techninės pažangos ir kūrybos priemonė).	Aiškinamasis lietuvių kalbos žodynas, 2001
2.	1. kuriamasis darbas, kūrimas: <...> 2. kas sukurta, kūrimo rezultatas: <...>	Lietuvių kalbos žodynas (VI žodyno dalis)
3.	kūrimo veikla; tai kas sukurta: kūrybos džiaugsmas, muziejuje galite pamatyti menininkų kūrybą.	Mokomasis lietuvių kalbos žodynas, 2000
4.	Kūryba – (1) 1. Kuriamasis darbas, kūrimas: Meninė, techninė k. 2. Kas sukurta: Donelaičio k. Tautosaka yra liaudies k.	Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1972, 1993, 2000, 2012
5.	kūryba 1 → darbas 2	Sinonimų žodynas, 2002
6.	kūryba (1), kūrimas (2) <i>kuriamasis darbas</i> – griovimas (2) <i>naikinimo, ardymo veiksmas</i>	Antonimų žodynas, 2003
7.	žmogaus veikla kaip gamtos ir visuomenės materialinio ir dvasinio pertvarkymo procesas, formuojąs naujus, savaime neatsirandančius materialius ir idealius objektus.	Sociologijos žodynas, 1993
8.	Žmogaus veiklos procesas, kuriuo jis kuria kokybiškai naujas materialines ir dvasines vertybes. Kūryba yra bedirbant atsiradęs žmogaus sugebėjimas iš tikrovės teikiamos medžiagos sukurti naują realybę, tenkinančią įvairius visuomenės poreikius.	Filosofijos žodynas, 1975
9.	Žmogaus gebėjimas transformuoti aplinkinį pasaulį, savo išgyvenimus, žinias ir patirtį į kitų žmonių suprantamą artefaktą arba intersubjektyvų tekstą (filos.). Intelektinė veikla, kuria sukuriamos naujos ir originalios materialinės ir dvasinės vertybės (psichol.).	Visuotinė lietuvių kalbos enciklopedija (Kr-Len), 2007
10.	Žmogaus veikla, kuria sukuriamos naujos, iki tol nežinomos materialinės ar dvasinės vertybės, turinčios visuomeninę reikšmę. Mokinių kūrybos reikšmė yra individuali, mokyklinė, rečiau – visuomeninė <...>.	Pedagogikos terminai, 1993
11.	Žmogaus veikla, kai sukuriamos naujos materialinės ar dvasinės vertybės, turinčios visuomeninę reikšmę <...> Skirtinos šios kūrybos sritys: mokslinė, meninė, techninė, technologinė ir kt. Moksleiviai supažindinami su įvairiais kūrybos žanrais, stiliais, metodais, priemonėmis, sudaromos sąlygos kūrybinei veiklai. Žmogaus veikla, kuria sukuriamos naujos, iki tol nežinomos materialinės ar dvasinės vertybės, turinčios visuomeninę reikšmę <...>.	Enciklopedinis edukologijos žodynas, 2007
12.	Žmogaus veikla, kuria jis sukuria naujas materialines ir dvasines vertybes. <...> Svarbią reikšmę turi ↑ vaizduotė, ↑ intucija, nesąmoningi protinio aktyvumo komponentai, be to, žmogaus poreikis išreikšti save, atskleisti ir išplėtoti savo galimybes <...> G. Volesas skiria keturias kūrybos stadijas: pasirengimą, subrendimą, nušvitimą ir patikrinimą. <...> Kūryba yra susijusi su ta kultūros sritimi, kurioje ji realizuojama (gamyba, technika, menas, mokslas, politika, pedagogika ir kt.) <...>.	Psichologijos žodynas, 1993

Plačiausias termino *kūryba* apibrėžimas pateiktas Psichologijos žodyne (1993), kur ne tik nurodoma, kad kūrybos rezultatas yra materialinės ir dvasinės vertybės, bet ir paaiškinama, dėl ko asmeniui yra svarbi kūryba, kokie procesai sudaro kūrybą, kokios yra kūrybos stadijos, kuriose srityse kūryba yra realizuojama ir kt. Apibendrinant žodynuose pateiktas termino *kūryba* apibrėžtis pasakytina, kad šis terminas suvokiamas kaip techninis, meninis darbas ar veikla, kuria asmuo, įgyvendindamas tam tikrus procesus, pereidamas tam

tikrus etapus, išreiškia save, taip sukurdamas tiek sau, tiek visuomenei materialinių ar dvasinių vertybių.

Kito žodžio – *kūrimas* – apibrėžčių rasta trijuose žodynuose (2 lentelė). Išnagrinėjus apibrėžtis matyti, kad *kūrimas* yra apibrėžiamas panašiai kaip *kūryba*. Tai yra su kūryba susijęs procesas, veiksmas, kuriuo sukuriamas meninis, techninis rezultatas, o tam priešprieša, kaip nurodoma Antonimų žodyne (2003), yra veiksmas, kuriuo griaunama, naikinama, ardoma.

2 lentelė. Žodžio *kūrimas* apibrėžtys žodynuose

KŪRIMAS		
1.	1. Kuriamasis darbas, kūrimas: Meninė, techninė k. 2. Kas sukurta: Donelaičio k. Tautosaka yra liaudies k.	Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1972, 1993, 2000, 2012
2.	Su kūryba susijęs veiksmas, kuriuo gaunamas aiškus galutinis rezultatas.	Aiškinamasis kompiuterijos terminų žodynas, 2015
3.	Kūryba (1), kūrimas (2) <i>kuriamasis darbas</i> – griovimas (2) <i>naikinimo, ardymo veiksmas</i> Verta daryti viską, kas palengvina žmonių kančias, kas tarnauja kūrybai, o ne griovimui <...> Kieno prigimtis žema, nyki, linkusi ne į kūrybą, o į griovimą, tas kupinas neapykantos kitiems. O kūryba ir griovimas visad greta, netgi Šventajame Rašte rš.	Antonimų žodynas, 2003

Tik viename žodyne rastas žodžio *kūrėjas* apibrėžimas (3 lentelė). Kaip matyti, Antonimų žodyne (2003) pateiktoje apibrėžtyje nurodoma, kad *kūrėjas* yra kaip priešprieša tam, kuris griauna – griovėjui. Tai susiję su darybine priesagos *-ėjas* reikšme, su kuria sudaromi daiktavardžiai, nusakantys pamatiniu žodžiu įvardyto veiksmo (šiuo atveju *kurti*) veikėją, *kūrėją*.

3 lentelė. Žodžio *kūrėjas* apibrėžtys žodynuose

KŪRĖJAS		
1.	<i>kūrėjas</i> (1) <i>kas kuria</i> – griovėjas (1) <i>kas griauna</i> Pasaulyje visa ko <i>kūrėjas</i> ir griovėjas, atliekantis didingus ir niekšiškius darbus <...> griovėjai vadina save <i>kūrėjais</i> ir kaltina tikruosius <i>kūrėjus</i> ardomąja veikla. Kai ima vyrauti žlugimo nuotaikos, vis iškyla keisti nauji dievai, kurie labiau panašūs į velnią, iškyla demiurgas – nei geras, nei blogas, o tik <i>kūrėjas</i> , tik akla pirmykštė jėga rš.	Antonimų žodynas, 2003

Kita analizuojamų žodžių grupė (*kūrybingas, kūrybinis, kūrybiškas*) yra daiktavardžio *kūryba* vediniai (žr. prieš tai aptartą 1 pav.), tiksliau būdvardžiai, kurių darybos formantai žymi išskirtinumą, esmines ypatybes ir kt. Išnagrinėjus žodynus nustatyta, kad žodis *kūrybingas* apibrėžtas keturiuose žodynuose (4 lentelė).

4 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (1972, 1993, 2000, 2012), Lietuvių kalbos žodyne (1962) ir Aiškinamajame kompiuterijos terminų žodyne (2001) žodis *kūrybingas* apibrėžiamas taip, kokią reikšmę turi darybinė priesagos *-ingas* reikšmė tai žmogus, turintis gabumą, polinkių, linkęs į kūrybą, gausus kūrybos.

4 lentelė. Žodžio *kūrybingas* apibrėžtys žodynuose

KŪRYBINGAS		
1.	Kūrybin gas, ~a (1) turintis kūrybos gabumą, polinkių: K. žmogus. ~umas (2)	Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1972, 1993, 2000, 2012
2.	su kūrybos gabumais, palinkimais; gausus kūrybos: Mes norime įrodyti, kad jūs gyvas, pajėgus, kūrybingas žmogus A. Gric. Kūrybinga mintis iškalbingai spindės kiekvienoj jo gamintoj <...>.	Lietuvių kalbos žodynas (VI žodyno dalis), 1962
3.	turintis kūrybos gabumą (kūrybingas jaunuolis). Darbštus	Aiškinamasis kompiuterijos terminų žodynas, 2001
4.	kūrybingas 1 → darbštus	Sinonimų žodynas, 2002

Tik dviejuose žodynuose rasta žodžio *kūrybinis* apibrėžčių (5 lentelė). Šie žodynai skirti visiems lietuvių kalbos vartotojams (ne specializuotai sričiai, kaip terminų žodynai), taigi tai atsispindi apibrėžtyse – jose neaiškinama žodžio reikšmė, vartojimo aspektai, o tiesiog pateikiama žodžio vartosenos pavyzdžių.

5 lentelė. Žodžio *kūrybinis* apibrėžtys žodynuose

KŪRYBINIS		
1.	Kūrybin is, ~ė (1) → kūryba 1: K. darbas	Lietuvių kalbos žodynas (VI žodyno dalis), 1962
2.	Kūryba: žmogų reikia auklėti aktyviai kūrybinei veikla.	Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1972, 1993, 2000, 2012

Žodis *kūrybiškas* apibrėžtas trijuose žodynuose (6 lentelė). Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (1972, 1993, 2000, 2012) ir Lietuvių kalbos žodyne (1962) pateikiama žodžio *kūrybiškas* vartosenos pavyzdžių.

6 lentelė. Žodžio *kūrybiškas* apibrėžtys žodynuose

KŪRYBIŠKAS		
1.	Kūrybišk as, ~a (1) → kūryba 1: K. veikalas. ~ai prv.: ~ai nusiteikęs. ~umas (2)	Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1972, 1993, 2000, 2012
2.	Kūryba: kūrybiškas metas, kūrybiškas veikalas, kūrybiškai nusiteikęs. Kūrybiškumas. Kūrybiškas: aštrios kritikos ir savikritikos ginklu reikia kovoti prieš pavojingą kūrybiškumo priešą – išpuikimą.	Lietuvių kalbos žodynas (VI žodyno dalis), 1962
3.	kūrybiškas (1) <i>kuris būdingas kūrybai</i> – šabloniškas (1) <i>kuris virtęs šablonu</i>	Antonimų žodynas, 2003

Antonimų žodyne (2003) nurodant, kad *kūrybiškas* yra antonimas žodžiui *šabloniškas*, dar yra paminima, kad žodžiu *kūrybiškas* apibūdinamas tas, kas būdingas kūrybai.

Kaip matyti, žodžių *kūrybinis* ir *kūrybiškas* apibrėžtys pateikiamos bendruosiuose žodynuose, kuriuose nusakomi minėtų žodžių vartosenos pavyzdžiai, ir tik Antonimų žodyne (2003) apibrėžiant žodį *kūrybiškas* šiek tiek paaiškinama, kas gali būti įvardijama šiuo žodžiu. Susiejant tai su prieš tai straipsnyje aptarta mintimi, kad žodžiai *kūrybinis* ir *kūrybiškas* netikslingai vartojami sinonimiškai, nors iš pamatinio žodžio *kūryba* išvestiems būdvardžiams priesagos *-inis*, *-ė* ir *-iškas*, *-a* suteikia skirtingų reikšmių, galima konstatuoti, kad asmuo, norėdamas vartoti aptariamus žodžius pagal reikšmę, turi arba žinoti minėtų priesagų darybines reikšmes, arba prieš vartojant pasitikrinti gramatikose.

Galiausiai liko aptarti dviejų iš būdvardžių *kūrybiškas* ir *kūrybingas* (žr. prieš tai aptartą 1 pav.) išvestų daiktavardžių – *kūrybiškumas* ir *kūrybingumas* – apibrėžtis žodynuose. Rasta, kad žodis *kūrybiškumas* yra apibrėžtas keturiuose žodynuose: dviejuose lietuvių kalbos žodynuose, antonimų žodyne ir viename specializuotame – Psichologijos žodyne (7 lentelė).

7 lentelė. Žodžio *kūrybiškumas* apibrėžtys žodynuose

KŪRYBIŠKUMAS		
1.	Kūrybišk as, ~a (1) → kūryba 1: K. veikalas. ~ai prv.: ~ai nusiteikęs. ~umas (2)	Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1972, 1993, 2000, 2012
2.	Kūryba: kūrybiškas metas, kūrybiškas veikalas, kūrybiškai nusiteikęs. Kūrybiškumas.	Lietuvių kalbos žodynas (VI žodyno dalis), 1962
3.	Sugebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai, greitai orientuotis problemineje situacijoje, lengvai rasti netipiskus sprendimus. Kūrybiškumą daugiausia lemia individualios asmenybės savybės <...>. Daugelis sveikų vaikų yra kūrybingi, tačiau, netinkamai juos auklėjant ir mokant, kūrybiškumas gali būti užslopintas <...>.	Psichologijos žodynas, 1993
4.	kūrybiškumas (2) <i>kuriamoji veikla</i> – šabloniškumas (2) <i>naudojimasis visiems žinomu pavyzdžiu</i> Besikeičiančiomis sąlygomis labai reikalingas mąstymo kūrybiškumas, ne šabloniškumas rš.	Antonimų žodynas, 2003

Panagrinėjus 7 lentelėje pateiktas apibrėžtis, matyti, kad Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (1972, 1993, 2000, 2012) ir Lietuvių kalbos žodyne (1962) pateikiama žodžio vartosenos pavyzdžių. Antonimų žodyne (2003) nurodoma, kad *kūrybiškumui* priešprieša yra šabloniškumas (pasakoma iš esmės tas pats, kas buvo pasakyta apibrėžiant žodį *kūrybiškas*). Psichologijos žodyne (1993) pateiktoje apibrėžtyje į kūrybiškumą žiūrima kaip į gebėjimą, aiškinama, kas lemia kūrybiškumą, kaip jis gali būti skatinamas ir kt.

Išnagrinėjus žodynus nustatyta, kad žodis *kūrybingumas* apibrėžtas šešiuose žodynuose (8 lentelė). Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (1972, 1993, 2000, 2012) žodžiui *kūrybingumas* nėra sukurtos apibrėžties, minėto žodžio reikšmė aiškinama per žodžio *kūrybingas* apibrėžtį. Kituose specializuotuose pedagogikos, edukologijos, psichoanalizės, sporto terminų žodynuose pateikiamos gan plačios termino *kūrybingumas* apibrėžtys.

8 lentelė. Žodžio *kūrybingumas* apibrėžtys žodynuose

KŪRYBINGUMAS		
1.	Kūrybin gas, ~a (1) turintis kūrybos gabumų, polinkių: K. žmogus. ~umas (2)	Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1972, 1993, 2000, 2012
2.	Asmenybės savybių kompleksas, įgalinantis produktyviu darbu pasiekti originalių, visuomeniškai reikšmingų, kokybiškai naujų veiklos rezultatų. Moksleivių kūrybingumas pasireiškia minčių, idėjų, sumanymų originalumu atliekant mokyklines užduotis, senų idėjų kritika, naujų ieškojimu ir radimu.	Pedagogikos terminai (Sutrupintas leidinys), 1998 Pedagogikos terminai, 1993
3.	Asmenybės savybių kompleksas, leidžiantis produktyviu darbu pasiekti originalių, visuomeniškai reikšmingų, kokybiškai naujų veiklos rezultatų. Moksleivių kūrybingumas pasireiškia minčių, idėjų, sumanymų originalumu atliekant mokyklines užduotis, senų idėjų kritika, naujų ieškojimu ir radimu <...>.	Enciklopedinis edukologijos žodynas, 2007
4.	Asmenybės savybių derinys, leidžiantis produktyviu darbu siekti originalių, visuomeniškai reikšmingų, kokybiškai naujų veiklos rezultatų. Gebėjimas savarankiškai mąstyti, atsisakyti stereotipų, greitai susivokti probleminėmis situacijomis, rasti naujų sprendimų, kelti naujas idėjas <...>.	Sporto terminų žodynas, 2002
5.	Kūrybingumu vadinami inovaciniai ir kūrybiniai individo gebėjimai. Kūrybingumu galima apibūdinti mąstymą, kūrybinę veiklą bei požiūrį į kasdienybės iššūkius <...>.	Psichoanalizės terminų žodynas, 2003

Kaip matyti iš 8 lentelėje pateiktų duomenų, pedagogikos, edukologijos ir sporto terminų žodynuose *kūrybingumas* apibrėžiamas beveik panašiai, nurodant, kad tai asmens savybių kompleksas / derinys, kuris leidžia dirbti produktyviai, pasiekti originalių, reikšmingų, kokybiškų veiklos rezultatų. Psichoanalizės terminų žodyne (2003) *kūrybingumas* taip pat siejamas su individo gebėjimais, nurodoma, kad kūrybingumu galima apibūdinti mąstymą, veiklą, požiūrį į kasdienius iššūkius ir kt.

Minėta, kad žodžių *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas* vartosena yra nesisteminga, šie žodžiai / terminai visuomenės retai vartojami pramaišiu. Minėta, kad šių žodžių darybinė priesaga *-umas* yra tokia pati, ir ši priesaga abiems žodžiams suteikia reikšmę *ypatybės pavadinimas*, todėl tai gali kelti sunkumų atskiriant, kada kurį žodį vartoti. Regis šį klausimą turėtų padėti išspręsti žodynuose pateiktos apibrėžtys, tai yra, paaiškinti, kada kurį žodį vartoti, ką jais įvardyti. Bet žodynų analizė rodo, kad šių žodžių apibrėžtys yra panašios. Pavyzdžiui, Psichologijos žodyne (1993) *kūrybiškumas* apibrėžiamas kaip individo savybės, leidžiančios mąstyti nestereotipiškai, greitai orientuotis probleminėje situacijoje, lengvai rasti

sprendimus. Ką tik aptartuose Enciklopediniame edukologijos žodyne (2007) ar Sporto terminų žodyne (2003) *kūrybingumas* taip pat apibrėžiamas kaip individualių asmens savybių derinys, leidžiantis atsisakyti stereotipų, greitai susivokti probleminėse situacijose, rasti naujų sprendimų, dirbti produktyviai. Taigi galima grįžti prie minties, kad tiek darybinės priesagos, tiek žodynuose pateiktos apibrėžtys leidžia suvokti, kad žodžiu „kūrybingas“ apibūdinamas asmuo, o žodžiu „kūrybiškas“ apibūdinamas su kūryba susijęs darbas, veikla. Tačiau kalbant apie iš šių žodžių išvestų *kūrybingumo* ir *kūrybiškumo* vartojimo skirtumą pasakytina, kad tiek jų darybinė priesaga *-umas*, tiek žodynuose pateiktos panašios apibrėžtys neleidžia kalbos vartotojui aiškiai suvokti, kurioje situacijoje vartoti *kūrybingumas*, o kurioje – *kūrybiškumas*. Atsižvelgiant į tai, toliau analizėje susitelkta į su kūryba susijusių žodžių junginių apibrėžtis žodynuose, nes galbūt jos gali padėti kalbos vartotojui suvokti šiame straipsnyje aptariamų žodžių vartojimo aspektus.

SU KŪRYBA SUSIJUSIŲ ŽODŽIŲ JUNGINIŲ APIBRĖŽTYS ŽODYNUOSE

Panagrinėjus įvairius žodynus nustatyta, kad yra dešimt su kūryba susijusių žodžių / terminų junginių, kurie apibrėžti septyniuose skirtinguose žodynuose: *kūrybos psichologija* (Psichologijos terminų žodyne, 1993), *kompiuterinė kūryba* (Aiškinamajame kompiuterijos terminų žodyne, 2000, 2015; Enciklopediniame kompiuterijos žodyne, 2008), *kūrybos mokymosi metodai, kūrybingumo tyrimas* (Enciklopediniame edukologijos žodyne, 2007), *kūrybos pamoka* (Pedagogikos terminų, 1993; Enciklopediniame edukologijos žodyne, 2007); *kūrybiniai metodai* (Aiškinamajame įmonės vadybos terminų žodyne, 2000), *kūrybinė kompetencija, kūrybinis mąstymas, laisvos kūrybos šokis* (Sporto terminų žodyne, 2002), *kūrybiniai pratimai* (Lingvodidaktikos terminų žodyne, 2012).

Junginys *kūrybos psichologija* (Psichologijos terminų žodynas, 1993) apibrėžiamas kaip psichologiniai tyrimai, apimantys žmogaus kūrybinę veiklą mokslo, grožinės literatūros, muzikos, dailės, teatro, techninių išradimų ir racionalizacijos srityse bei vaikų kūrybinės veiklos tyrimai. Apibrėžime paaiškinama, kad kūrybos psichologija tiria vaizduotę, mąstymą, intuityją, įkvėpimą, nesituacinį aktyvumą, kūrybos procese išryškėjančias individualias psichologines savybes, įtakas, kurias asmenybei daro kūrybinis kolektyvas, kūrybinį aktyvumą skatinančius veiksniai. Aiškinamajame kompiuterijos terminų žodyne (2000, 2015) ir Enciklopediniame kompiuterijos žodyne (2008) pateikiamas *kompiuterinės kūrybos* jungtinis terminas, kuris paaiškinamas kaip kūrybinio proceso imitavimas kompiuterio

programa, kuomet ieškoma tam tikro kūrybos uždavinio sprendimo algoritmo. Teigiama, kad pagrindinis kūrybinio proceso imitavimo tikslas – naudoti žinomus ir atrasti naujus žmogiškosios kūrybos dėsningumus, atskleisti mąstymo procedūras. Edukologijos mokslų srityje rasti trys jungtiniai terminai: *kūrybingumo tyrimas*, *kūrybos mokymosi metodai* (Enciklopedinis edukologijos žodynas, 2007), *kūrybos pamoka* (Pedagogikos terminai, 1993; Enciklopedinis edukologijos žodynas, 2007). *Kūrybingumo tyrimas* aiškinamas kaip pedagogų veikla siekiant pažinti ugdytinių kūrybingumo kokybę bei paminėtini šie kūrybingumo tyrimo metodai: veiklos proceso ir rezultatų stebėjimas ir testai. O junginio *kūrybos mokymosi metodai* reikšmė tiesiog nukreipiama į *mokymosi metodų* aprašymą (Enciklopedinis edukologijos žodynas, 2007). Junginys *kūrybos pamoka* apibrėžiamas kaip pamokos tipas, kuri yra skirta produktyviai, kūrybinei mokinių veiklai, kur pasirenkami kūrybingumą skatinantys, probleminio mokymo, tiriamieji metodai (Pedagogikos terminai, 1993; Enciklopedinis edukologijos žodynas, 2007). Vadybos mokslų srityje (Aiškinamajame įmonės vadybos terminų žodyne, 2000) rastas tik vienas junginys – *kūrybiniai metodai*, kurio apibrėžtyje nurodoma, kad tai veikimo būdai, sukurti reklamos specialisto Alexo Osborn, kur veikiama pagal nustatytas taisykles. Čia derėtų pažymėti, kad šiuo atveju pateiktas labai siauras ir netgi klaidinantis kūrybinių metodų apibrėžimas, nes pateikta informacija suponuoja, jog kūrybiniai metodai yra tik vieno autoriaus – Alexo Osborn. Tačiau akivaizdu, kad tai nėra tiesa, kūrybinių metodų yra daugybė. Sporto terminų žodyne (2002) rasti trys jungtiniai terminai: *kūrybinė kompetencija* (trenerio, mokytojo gebėjimai, pasireiškiantys naujoviška ir nestandartine veikla, savarankišku ir kritiniu mąstymu, naujų, netipiškų sprendimų ieškojimu ir taikymu), *kūrybinis mąstymas* (aukščiausia mąstymo forma, kai sportininkas sprendžia visai nežinomus taktikos uždavinius), *laisvos kūrybos šokis* (sportinių ledo šokių programos dalis, t. y. 4 min. trukmės šokis, susidedantis iš nesikartojančių naujų arba jau žinomų judesių derinių, kurie sudaro vientisą programą). Viename naujausiame Lingvodidaktikos terminų žodyne (2012) yra pateikiamas dar vieno junginio – *kūrybiniai pratimai* – apibrėžimas, kuriame nurodoma, kad tai yra pratimų tipas pagal atlikimo būdą, kai su kalbine medžiaga atliekami tam tikri veiksmai (transformacija, papildymas ir kt.) arba kalbos ir šnekos vienetai, apdorojami prasmės atžvilgiu (pranešimas, rašinys ir kt.). Patikslinama, jog kūrybiniai pratimai taikomi kalbos ugdymui, probleminiam mokymui (Lingvodidaktikos terminų žodynas, 2012).

IŠVADOS

Siekiant nustatyti žodžių *kūrybiškumas* ir *kūrybingumas* nesisteminio vartojimo priežastis, svarbu pažiūrėti kiek plačiau – į darybinius ryšius su kitais žodžiais, į darybiškai susijusių žodžių apibrėžtis žodynuose, nes tai gali suteikti žinių apie šių žodžių vartojimą, kaip ir leisti pastebėti tai, kas kalbos vartotojams gali kelti sunkumų. Išnagrinėjus žodžių *kūrybingumas*, *kūrybiškumas* ir kitų su jais susijusių žodžių *kūryba*, *kūrimas*, *kūriniai*, *kūrėjas*, *kūrybinis*, *kūrybiškas*, *kūrybingas* **darybinius ryšius**, taip pat šių žodžių **apibrėžtis žodynuose** bei žodynuose apibrėžtus su šiais žodžiais sudarytus **junginius** nustatyta, kad:

- Iš veiksmažodžio *kurti* išvesti daiktavardžiai turi aiškias reikšmes – žodžiais *kūrimas* ir *kūryba* pavadinamas veiksmas, *kūrėju* įvardijamas asmuo, atliekantis tą veiksmą, o žodžiu *kūrinys* įvardijamas atliekamos veiklos rezultatas. Dėl aiškiai atskiriamų minėtų žodžių darybinių ar žodynuose pateiktų apibrėžtų reikšmių, kalbos vartotojui nekyla sunkumų vartojant šiuos žodžius.
- Iš daiktavardžio *kūryba* išvestas būdvardis *kūrybingas* turi aiškią reikšmę – *linkęs į kažką*. Kiti du iš daiktavardžio *kūryba* išvesti būdvardžiai *kūrybinis* (žymi išskiriamąją ar rūšinę ypatybę) ir *kūrybiškas* (žymėti daiktų rūšį, kaip ir būdingas daiktų ypatybes) kalbos vartotojams kelia sunkumų dėl panašių ir sunkiai atskiriamų darybinių reikšmių. Šių žodžių apibrėžtys žodynuose vartotojui nepalengvina suvokimo, kurioje situacijoje vartoti *kūrybiškas*, o kurioje – *kūrybinis*. Taigi asmuo, norėdamas tinkamai vartoti šiuos žodžius, turi arba išmanyti darybines priesagų *-iškas* ir *-inis* reikšmes, arba tos informacijos ieškoti gramatikose.
- Iš daiktavardžio *kūryba* išvestų būdvardžių *kūrybiškas* ir *kūrybingas* vartojimas nekelia sunkumų, nes darybinės reikšmės yra aiškiai atskiriamos (*kūrybingas* – į kūrybą linkęs asmuo ir *kūrybiškas* – darbas, kurio esmę sudaro kūryba). Sunkumų kyla vartojant iš šių būdvardžių išvestus daiktavardžius *kūrybiškumas* ir *kūrybingumas*. Taip nutinka, nes išvedant šiuos žodžius vartojama ta pati darybinė priesaga *-umas*, kuri žodžiams suteikia tą pačią reikšmę *ypatybės pavadinimas*. Žodynų analizė parodė, kad žodynuose pateikiamos panašios šių žodžių apibrėžtys. Taigi tiek darybinė priesaga *-umas*, tiek žodynuose pateiktos panašios apibrėžtys neleidžia kalbos vartotojui aiškiai suvokti, kurioje situacijoje vartoti *kūrybingumas*, o kurioje – *kūrybiškumas*.
- Su kūryba susijusių žodžių / terminų junginių rasta dešimt, kurie apibrėžti septyniuose skirtinguose žodynuose. Tačiau nėra aišku ar su *kūryba* išvestų būdvardžių ir daiktavardžių

vartojimas junginiuose yra korektiškas ir neleidžia kalbos vartotojui aiškiai suvokti kaip taisyklingai vartoti junginius, pvz., *kūrybiniai metodai* ar *kūrybos metodai*.

Remiantis pateikta žodynu analize, galima suprasti, kad pateikiama labai siaura ir netiksli kūrybingumo apibrėžtis. Taip pat vyrauja priesagų vartojimo painiava. Turėtų būti nustatyta kokios yra tikslios *kūrybingumas* ir *kūrybiškumas* reikšmės ir kaip jos turėtų būti vartotinos. Aktualu, kad šiuolaikiniai žodynai atnaujintų su kūrybingumu susijusias apibrėžtis. Taip pat yra akivaizdus trūkumas terminų junginių paaiškinimų, tai galėtų būti pateikiama profesiniuose žodynuose. Tai turėtų palengvinti kalbos vartotojams (tiek praktikiams, tiek mokslininkams) aiškiai suvokti ir taisyklingai vartoti su kūrybingumu susijusius terminus.

ŠALTINIAI

1. *Aiškinamasis įmonės vadybos terminų žodynas*. Kaunas: Technologija, 2000.
2. Auchter, T., Strauss, L. V. *Psichoanalizės terminų žodynelis*. Vilnius: Vaga, 2003.
3. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 1972, 1993, 2000, 2012.
4. Dagienė, V., Grigas, G., Jevsikova, T. *Enciklopedinis kompiuterinis žodynas*. Vilnius: TEV, 2005.
5. *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
6. Ermanyte, I. *Antonimų žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2003.
7. *Filosofijos žodynas*. Vilnius: Mintis, 1975.
8. Jovaiša, L. *Pedagogikos terminai*. Sutrumpintas leidinys. Vilnius: Lietuvos karo akademija, 1998.
9. Jovaiša, L. *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa, 1993.
10. Lyberis, A. *Sinonimų žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2002.
11. *Psichologijos terminų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.

LITERATŪRA

1. Barevičiūtė, J. (2014). Pagrindiniai kūrybiškumo ir kūrybingumo aspektai šiuolaikiniuose humanitariniuose bei socialiniuose moksluose. *Filosofija. Sociologija*, 25(1), 19–28.
2. Cropley, A. J. (1999). Creativity and cognition: Producing effective novelty. *Roeper Review: A Journal on Gifted Education*, 21(4), 253–260; <https://doi.org/10.1080/02783199909553972>
3. Černevičiūtė, J., & Strazdas, R. (2014). Kūrybingumo sampratų raida: nuo genijaus į kūrybines sistemas. *Santalka: Filosofija, Komunikacija*, 22(2), 113–125.
4. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Red. V. Ambrazas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996.
5. Daujotytė, V. (2010). Kūrybingumas ir kūrybiškumo atpažinimas. *Mokslo Lietuva*, 3(425), 1–2.
6. Ferrari, A., Cachia, R., & Punie, Y. (2009). Innovation and Creativity in Education and Training in the EU Member States: Fostering Creative Learning and Supporting Innovative Teaching. Innovation and Creativity in Education and Training in the EU Member States: Fostering Creative Learning and Supporting Innovative Teaching Literature review on Innovation and Creativity in E&T in the EU Member States (ICEAC). [interaktyvus]. Ispanija [žiūrėta 2019-05-02]. <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC52374_TN.pdf>
7. Ganusauskaitė, A., Vveinhardt, J., & Didžgalvytė-Bujauskė, M. (2020). Kūrybingumo konstrukto apibrėžčių teorinė analizė ir problematika. *Regional Formation and Development Studies: Journal of Social Sciences*, 1(30), 15-30.

8. Hennessey, B. A., & Amabile, T. M. (2010). Creativity. *Annual Review of Psychology*, 61, 569–598. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100416>.
9. Jordanous, A., & Keller, B. (2016). Modelling Creativity: Identifying Key Components through a Corpus-Based Approach. *PLoS ONE*, 11(10), e0162959. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0162959>.
10. Kačerauskas, T. (2014). Kūrybos visuomenė: tyrimo metodai ir problemos. *Logos*, 80, 6–15.
11. Kampylis, P. G., & Valtanen, J. (2010). Redefining Creativity — Analyzing Definitions, Collocations, and Consequences. *The Journal of Creative Behavior*, 44, 191–214; <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.2010.tb01333.x>.
12. Levickaitė, R. (2010). Kūrybingumo fenomenas kaip kompleksinio reiškinių evoliucija. *Logos*, 63, 201–212.
13. Mumford, M. D. (Ed.). *Handbook of organizational creativity*. 2012, London; Waltham, MA: Elsevier/Academic.
14. Plucker, J. A., Beghetto, R. A., & Dow, G. T. (2004). Why isn't creativity more important to educational psychologists? Potentials, pitfalls, and future directions in creativity research. *Educational Psychologist*, 39(2), 83–96. https://doi.org/10.1207/s15326985ep3902_1.
15. Plucker, J. J., & Zabelina, D. (2009). Creativity and interdisciplinarity: one creativity or many creativities? *ZDM Mathematics Education*, 41, 5–11; <https://doi.org/10.1007/s11858-008-0155-3>.
16. Robinson, J. R. (2008). Webster's Dictionary Definition of Creativity. *Online Journal of Workforce Education and Development*, 3, 2.
17. Stundžinas, R. (2015). Svetimžodis kreatyvus, -i ir jo vediniai: reikšmės ir atitikmenys. *Bendrinė kalba*, 88, 1–9.
18. Trilupaitytė, S. (2014). Kiekvienas yra menininkas? Kritinės pastabos apie postmoderniąją kūrybiškumo sampratą. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 72, 73–87.
19. Vladarskienė, R. (2017). Kūrybinių industrijų terminai: aprėptis ir tvarkyba. *Terminologija*, 24, 177–186.
20. Wehner, L., Csikszentmihalyi, M., & Magyari-Beck, I. (1991). Current approaches used in studying creativity: An exploratory investigation. *Creativity Research Journal*, 4(3), 261–271; <https://doi.org/10.1080/10400419109534398>.

ANALYSIS OF DISCOURSE ON DEFINITIONS OF CREATIVITY AND OTHER CREATION-RELATED WORDS IN THE LITHUANIAN LANGUAGE DICTIONARIES

Aurelija Ganusauskaitė, Agnė Blažienė, Jolita Vveinhardt
Vytauto Didžiojo universitetas

Summary

Describing the phenomenon of creativity, naming the activity/process related to creation, the obtained result, the performer of the action, describing the action related to creation, etc. Lithuanian scientists, businessmen, artists, etc. use various terms in the works: *creation*, *creating*, *works of art*, *creator*, *creative* (*kūrybinis*, *kūrybiškas*, *kūrybingas*). Especially many difficulties are caused by the usage of words *creativity* (*kūrybingumas*) and *creativity* (*kūrybiškumas*), which are used not systemically, interchangeably to name the same aspects of creation. The question arises what causes difficulties for users to properly use these words according to the meaning and to maintain consistency in the use of terms in the Lithuanian language. The question can be answered having analyzed word-formation aspect and definitions of these words in dictionaries. With this in mind, the research **aim** is to discuss the meanings of the terms *creativity* and *creativity* and other related terms (*creation*, *creating*, *works of art*, *creator*, *creative*) in the word-formation aspect, to analyze the definitions of the

said words in dictionaries, and to discuss the situation of giving the definition in the Lithuanian language dictionaries. The research employed several **methods**: comparative analysis of scientific literature, generalization, content analysis. During the research, first of all, based on “Dabartinė lietuvių kalbos gramatika” (“*The Current Grammar of the Lithuanian Language*”) (1996), word-formation relations of the words *creativity* and *creativity* and terms related to them *creation*, *creating*, *works of art*, *creator*, *creative* were analyzed. In the second stage of the research, the analysis of dictionaries was performed to find out in which dictionaries and how the said terms and combinations formed with them were defined. Upon conducting the study, that following has been identified:

- The nouns derived from the verb *to create* have clear meanings: the words **creating** and **creation** name the action, the word **creator** denotes the person performing that action, while the word **work of art** is used to denote the result of the performed activity. The language user has no difficulty in using these words due to clearly distinguishable meanings related to word-formation or definitions of the said words, given in dictionaries.

- The adjective **creative** (*kūrybingas*) derived from the noun *creation* has a clear meaning – *inclined to something*. The other two adjectives derived from the noun *creation* – **creative** (*kūrybinis*), denoting distinguished or specific feature, and **creative** (*kūrybiškas*), denoting the type of things as well as peculiarities characteristic to things – cause difficulties to language users due to word-formation meanings that are similar and difficult to distinguish. The definitions of these words in dictionaries do not make it easier for the user to understand in which situations the words *creative* (*kūrybiškas*) and *creative* (*kūrybinis*) should be used. Thus, to use these words properly, one must either know the meanings of suffixes *-iškas* and *-inis* or search for that information in grammar books.

- The use of adjectives **creative** (*kūrybiškas*) and **creative** (*kūrybingas*) derived from the noun *creation* does not pose any difficulties, because the word-formation meanings are clearly distinguishable (*kūrybingas* – a person who is inclined to creation and *kūrybiškas* – work whose essence is creation). Difficulties arise in the use of nouns derived from these adjectives **creativity** (*kūrybiškumas*) and **creativity** (*kūrybingumas*). This happens because the same suffix *-umas* is used to derive these words, which gives the same meaning to the words: *the name of the peculiarity*. The dictionary analysis has shown that dictionaries provide similar definitions for these words. Thus, both the word-formation suffix *-umas* and similar definitions in dictionaries do not allow the language user to clearly understand in which situations words **creativity** and **creativity** should be used.

- Ten words/term combinations related to creation, which are defined in seven different dictionaries, were found. However, it is not clear whether the use of adjectives and nouns derived from creation in combinations is correct, and the language user cannot clearly perceive how to use these combinations correctly; e.g., *creative* (*kūrybiniai*) methods or *creation* (*kūrybos*) methods.

Keywords: creativity, creativeness, creative.